

ÖRÖMTŐL volt részeg az egész nap. Ünneplőbe öltöztek az emberek. Lécekből hosszú asztalokat tákoltak össze az udvaron, üstökben főzték a gulyáslevest és a tésztát, majd később kétakós hordót csapoltak meg a gesztenyefák alatt. Csodálatos munkát végzett a boldog szorgalom. Percek alatt történt mindez. Egymás kezéből ragadták ki az emberek a tennivalót. Sürögve, forogva mozogtak a cselédek s a hír végül a faluba is eljutott, hogy Dombay Ferenc hazaérkezett.

Az emberek csoportokba verődve tárgyalták a dolgot az utca-sarkokon és sugdosva beszéltek arról, hogy milyen fura kinézése van a fiatal földesúrnak. A titok izgalma végigfutott az egész falun. Fontoskodó öregek meséltek borzalmas történeteket idegenbe szakadt fiukról. Bizonyígtatták, hogy idegenben, ahol nem védi meg az embert hozzátartozóinak és jó embereinek a szeretete, könnyen kerülhet minden fiatal lélek az ördög karmai közé. Öregasszonyok már azt mesélték, hogy a földesurat éjfélnélkor az ördögsekere hozta haza. Hallották is kerekének borzasztó dübörgését s a lovak tüzes patái alatt meg-megvonaglott a föld. A tekintetek ijedezve röppentek föl a hegyoldalra a Dombay-ház felé s az egész község egyhangú véleménye az volt, hogy nem néznek ki ebből a hazatérésből semmi jót.

A falu hangadó emberei összeverődtek és megindultak a templom felé, hogy a plébánia előtt tanácskozzák meg, ha valami tennivaló lenne.

A fiatal földesúr hazaérkezése világraszóló esemény volt a szemükben, hiszen csaknem az egész község a Dombaybirtokból élt. Beszélgetés közben a félszemük folyton a plébániára pislogott, hátha meglátják a főtisztelendő urat az ablakban, a másik félszemük meg az átellenben lévő rektori ház kapuját leste, hátha megjelenik benne az öreg tanító. Bárány Sándor rektor úr ugyanis a délelőtti pipáját rendszeresen a kapuja előtti lócáján szokta elszívni, s ugyanakkor a plébános úr is kikönyököl az ablakba, aztán úgy kiabálják át egymásnak az újságot, ki mit hallott, vagy olvasott. Ez a délelőtti félóra az, amikor a távoli világ rohanásának szele, két ember beszélgetésén keresztül, megcsapja a falu csendjét.

Most is, mint mindig, a rektor úr csoszogott ki először, keményre tömött pipájával a szájában, a padhoz. Nagy, bozontos fehér feje művészfej volt. Arcának vonásai a folytonos magányban szelidekké

és finomakká csiszolódtak. Meglepetten vette észre az ácsorgó embereket és kíváncsian várta a feléje indulók híradását. Mert valaminek biztosan történnie kellett, hogy dolog idején itthon maradtak.

Alig tettek azonban egy-két lépést az emberek, a plébánia ablaka pattant fel és érdeklődve könyökölt ki benne a főtisztelendő úr. A parasztok megálltak. Most már nem tudták, hogy kihez menjenek. Mert igaz, hogy a plébános úr első ember a faluban, de a rektor urat jobban szerették. A rektor úr okos, szelíd szóval sok mindenre tanította őket, tanácsot adott, törődött a bajaikkal. A plébános úr szigorú, kemény ember volt. Inkább katona, mint pap. A szava még a szószerben is olyan volt, mintha egy egész ezredet kommandírozott volna. Az alakjára is jobban illett volna az egyenruha, mint a reverenda. A parasztok habozásának is ő vetett véget rekedten harsogó szavával:

— No mi az, emberek? Tán történt valami?

Az egész csapat egyszerre a plébánia felé tartott s a rektor úr nagyokat pöfékelve pipájából, mosolyogva nézett utánuk. Majd megtudja ő is a dolgot, gondolta magában. Van rá idő egész nap. A parasztok pedig lázas buzgalommal meséltek el mindent a papnak. A pap hallgatta, hallgatta, azután nem bírta el egyedül a hír rendkívüli súlyát, hatalmas hangjával átkiáltott az utcán:

— Rektor úr, hallja-e?!

— Hallom!

— Nézzen át egy kicsit ide hozzám! Nem babra meg a játék!

Az öreg tanító feltápáskodott és mosolygó szájjal eresztette el a szót a pipafüst mellől. Bizony elhallatszott az is a másik oldalra:

— Megyek no!

S amikor odaért és megtudta a hírt, egyszeribe lángot fogott ő is. Az embereket hazaküldték azzal, hogy majd megmondják nekik, mi lesz a tennivaló. Ketten meg összeültek a parókia ebédlőjében és tanácskoztak. A tanácskozás úgy kezdődött, hogy a plébános úr nagy, kövér öklét belecsapta az asztalba és felkiáltott:

— Na! Mit szól hozzá?!

A rektor csendesen ringatta testét a hintaszékben.

— Semmit. Az egészről nem hiszek el egy szót sem!

A pap szája tátva maradt.

— Nem hiszi el, hogy Dombay Ferenc hazajött?

— Azt igen. De hogy olyan, mint a kísértet, hogy eget a szemé és azzal verte meg a Bogár kutyát, azt nem hiszem el!

— Hát honnanszednék?

— Szóbeszéd! A földesúr messziről jött, nagy utat tett meg, fáradt. Ennyi lehet az egész.

A pap tovább vezényelt:

— Na és most mi lesz? Mit csinálunk?

A rektor arcán újra megjelent a szokott mosoly. Öregesen, jókedvűen válaszolt:

— Addig, amíg nem érkezik meghívás ebédre vagy vacsorára, nem tehetünk semmit. Semmi egyéb dolgunk nincs, mint várni.

A plébános felugrott az asztal mellől és szétvetett lábakkal állt meg a tanító előtt.

— Azt hiszem, igaza van. És ha megérkezik a meghívás?

— Akkor elmegyünk és megesszük a pompás ebédet vagy vacsorát.

A pap haragos lett. Csattogott a szava:

— Ember, ne tréfáljon! Egyébről van most itt szó!

A tanító nagyot nevetett magában, de komolyan felelt:

— Tudom. És nem is fejeztem még be a mondókámat. Másnap aztán összegyűjtjük a falu első embereit és tisztelgünk az új földesúr előtt!

A pap hatalmas teste sétára indult a szobában fel és alá.

— No hálistennek! Egyelőre tehát semmi dolgunk.

— Semmi.

— És mikorra számítja a meghívást? Mára?

— Nem. Ferenc ma bizonyosan fáradt s az első nap a családot illeti meg. Holnap vagy holnapután számíthat a levélkére, plébános úr.

A pap újra megállott az öreg előtt.

— Magának úgy-e tanítványa volt Dombay Ferenc?

— Igen. Én neveltem!

— Milyen ember?

— Olyan fiú volt, akire mindig büszke voltam. Okos és elmélyült.

Nagy jártassággal bírt már akkor a filozófiában és apja nyomdokain haladva, passzióval foglalkozott az idegen vallásokkal, különösen a Budhizmussal. A szíve olyan volt, mint az arany. Az agya olyan, mint a beretva.

A pap elgondolkozva járta végig újra és újra a szobát, a tanító meg sűrűn pöfékelte a füstöt a magasba. Megint csak a pap szólalt meg:

— Nos, hát majd meglátjuk.

Aztán, mint akinek nagyszerű ötlet jutott az eszébe, rákiáltott a tanítóra:

— Akar sakkozni?

Az öreg megcsóválta a fejét:

— Most nem tudnék sakkozni. Hemzseg bennem a sok emlék, a rengeteg kérdés. Teljesen hasznavehetetlen volnék.

A pap karonfogta a tanítót és becipelte magával a dolgozószobájába.

— Hát akkor jöjjön és nézze meg a legfrissebb stratégiai terveimet, amivel okvetlenül legyőznénk az orosz bolsevik hadsereget!

Az asztalon hatalmas térkép. Rengeteg apró zászlócskával volt teletűzdelve az orosz birodalom határa. A pap harsogó magyarázatba kezdett. Három hadsereget vonultatott fel a vörösök ellen. Nekiizzadva, felhevülve vezette mind a három hadsereget előre az apró zászlócskával. Ajkáról ömlött az ezernyi katonai műszó. Óriási karjai dühös

mozdulatokkal jelezték az átkarolást, ököllel verte az asztalt, amikor előnyomulást vezényelt és a lábait csapkodta a padlóhoz, amikor az ágyúk pergőtüzéről beszélt. Pár perc alatt vezette le az egész hadjáratot, hadseregeit beletüzdelte Moszkva és Szentpétervár kellős közepébe és napoleoni mozdulattal kiáltott fel:

— Győztünk! . . . Ha az ántánt hatalmak elfogadnák ezt a tervemet, játszva döntenék meg a vörös orosz birodalmat. Nos? Mit szól hozzá?

A tanító csak most ébredt fel gondolataiból. Sietve, akadozva ráncigálta elő a megszokott szavakat:

— Nagyon jó! Kitűnő? . . . Hajaj, mégis csak úgy áll a dolog, hogy nem papnak, hanem hadvezérnek kellett volna születnie!

A plébános nyitott tenyérrel csapott rá az asztalra.

— Ez az! Ezt mondom én is! De meg is nyertük volna a világháborút akkor!

A tanító sietve búcsúzott el. A pap alig várta, hogy elmenjen, futva ment vissza a térékekhez és kétségbeesetten korrigált valamit a hadálláson, mialatt ijedten dörmögte:

— Szent Isten! Ekkora tévedés! Az egész hadsereget megették volna az oroszok! Milyen jó, hogy az öreg rektor számár a stratégiához! Nem vett észre semmit!

VI.

Dombay Ferenc az ebédlő ablakánál állt és figyelmesen nézte az udvaron tolongó embereket. Ebédután volt már. A jókedv hulláma bőségesen árasztott el mindent. Vidáman evickéltek benne lányok, legények . . . Rózsába gyulladt arcok kavarogtak borostás arcok forgatagában és a hangok zürzavarából pajkosan csengett elő a lányok boldog éneke. Virágos rétté változott az udvar.

Az egyik öreg cseléd kezében nyekeregve szólalt meg a harmonika, minden szórakozás csúcspontjaként lobbant életre a tánc és elbódult párok szédültek bele a ritmus örvényeibe . . .

Dombay Ferenc tekintete akadozva szállt emberről-emberre. Elgondolkozva nézett meg mindenkit és magányhoz szokott gondolatai szédülten kapkodtak nyugalom után. Érthetetlen volt előtte ez a tombolás, ez a féktelen öröm. Fájt neki az emberek magafelejtkezése, az élet semmibevevése s a halál gondolatának száműzése. Megrendülve látta meg bennük az állatot és felháborodott lélekkel figyelte a lelkiélet hiányát . . .

Dombayné ebédután fáradt volt, visszavonult tehát szobájába, hogy lepihenjen. Ferencel Katóka egyedül maradt. Karosszékekben ült és nagy figyelemmel nézte bátyját. Reggel óta nem volt képes szorongását leküzdeni és az valósággal reszketéssé fokozódott, valahányszor közel ért hozzá. Hiába leste mozdulatlan arcát, semmit sem látott rajta.

Azok a kőbe keményedett vonások semmiféle indulatra sem rezzentek össze. Sugárzott róluk a kifürkészhetetlenség, a titok.

A fiatal lánynak minden érzéke tiltakozott a közelsége ellen. Valami érthetetlen borzadás taszította el őt Ferentől. Eszébe jutott anyjával való számtalan beszélgetése, erőt vett ösztönein, szeretetre gondolt, arra, hogy vissza kell őt szerezniük maguknak, itt kell tartaniuk, meg kell hódítaniuk, felkelt helyéről és vonakodó lépésekkel ment bátyjához. Szeme követte tekintetét és puha, meleg kezét rátette a kezére.

— Úgy-e szép ez a naiv öröm, ez a féktelen gondtalanság?!

A férfi arca lassan fordult a lány felé s a hangja kongott, mint az érc.

— Szegények! Elfelejtik azt, hogy élnek és hogy az élet nem egyéb, mint út a kapuhoz, aminek a neve halál!

Katóka összerázkódott és elhúzódott.

— Ne félj kishugom. Bele kell törődnünk az élet céljának gondolatába és mi egyéb lehetne a cél, mint az, amit végül mindannyian biztosan elérünk?

A lány halkán válaszolt:

— Mi nem szoktunk foglalkozni a halál gondolatával. A halál gondolata kiöli a mosolyt az emberek életéből.

— Az élet nincs azért, hogy mosolyogjunk. Örülni csak az tud, aki elfelejtkezik az életről. Az öröm a felszínes élet szappanbuboréka, a fájdalom gyöngy a szenvedések tengeréből. Ezek az emberek nem élnek igazi életet.

Katóka újra közel lépett a bátyjához.

— Mesélj valamit az életről.

— Nincs mit mesélnem az én életemről... Egyik fűszál olyan, mint a másik a rengeteg réten. Egyformán éri mindegyiket a nap és minden szál fölött egyformán suhan el az élet emberi mértéke: az idő.

A lány megborzongott.

— Minden, amit mondasz, olyan különös. Valahonnan mégis csak magaddal hoztad ezeket a gondolatokat. Hol tanultad őket?

— A magányban.

— Ki tanított rájuk?

— Az elmélkedés.

— Nem voltak társaid? Mestereid?

— De igen. A csend, a szenvedés és az önmehtagadás!

— Ne haragudj Ferenc. Nem értelek.

— Nem baj kishugom. Az ember igazán csak akkor érthet meg valamit, ha nemcsak az agyával, de a lelkével is érti.

Hosszú mutatóujjával kimutatott az ablakon az udvarra.

— Ezek az emberek olyanok, mintha már nem is volna lelkük.

— Ferenc, hogy mondhatod ilyet?

A férfi csendet intett.

— Várj. Megpróbálom. Figyelj ide. Az öreg Andrást hangtalanul fogom szólítani. Ő talán meghallja, mert már öreg. Az öregség elkésve bár, de rávezet mindenkit a lélek útjára.

A szobából mintha mindent kiszorított volna a csend. Az idő cselédje: az óra végnélkül kopogtatta ki benne ritmusát és Dombay Ferenc arcán sugárzó erővel ült ki az akarat. Katóka ijedten vette észre, hogy az udvaron az asztal mellől zavartan emelkedik fel András. Tétován néz körül, tanácstalanul figyel valamire, azután mintha megértette volna, habozás nélkül indul neki a háznak és csoszogó lépése már behallatszik a szobába a folyosóról. Pár pillanat még, kerges tenyere ráfonódik a kilincsre és nyomása alatt felnyílik az ajtó. Ferenc feléje fordult.

— No mi az, András bácsi?

— A tekintetes úr szólított. Parancsol valamit?

— Csak azt akartam kérdezni, hogy érzed magad? Kedvedre van a mulatság?

Kettésimitotta bajuszát az öreg és derekát kifeszítette a megtiszteltetés.

— Köszönöm alássan. Még egy-két ilyen napot kívánok az életembe és boldogan halok meg.

— Jól van András bácsi. Mulass csak tovább.

Az öreg cseléd zavartan távozott. Katóka messze húzódott bátyjától és félelemmel nézett rá.

— Istenem, hogyan csináltad ezt?

Megnyugtató szóval fordult a férfi a lány felé.

— Nem boszorkányság ez kishugom. Ott, ahol én éltem, ezt nagyon sokan meg tudják csinálni. A léleknek nincs szüksége szavakra. Hangtalanul szól. Csak el kell távolítani útjából az egyetlen akadályt: a test ellenállását.

A lány csodálkozva nézett bátyjára.

— Neked akkor félelmetes erő van a hatalmadban!

— Itt köztetek ez valóban ilyen különös erőnek látszik. Lényegében pedig nem más, mint a lélek élete!

A lány tiltakozva szállt szembe.

— De hiszen a mi lelkünk is él!

A hang most énekelt, mintha az égből harsogott volna alá:

— A ti lelketek is él, az igaz! De a ti lelketek rab!

Katóka visszaült a karosszékekbe és kezébe temette arcát. Bensőjében olyan zürzavarban hemzsegték a gondolatok, hogy értelme tanácstalanul vergődött közöttük. Egy ideig szürke gomolyagban kavargott minden. Szomjas öntudata nem tudott belekapaszkodni semmibe, ami megindította volna bénult gondolkodását. Rémülten látta ezt a reménytelen vergődést és egyre nagyobb ijedtséggel kapkodott segítség után. Érezte, hogy anyja nem fogja elbírní ezt a titokzatos nyugtalanságot. A félelem megemészti erejét. Rajongó szeretetét halálos rettegéssé fogja

változtatni a misztikum. Boldogan lélegzett föl, mikor gondolataiban hirtelen megjelent Bárány Sándor, a ház öreg barátja. Állandó mosolyban fürdő arca megnyugvást sugárzott és bölcs szavai segítséget ígértek. Utána döngő, katonás léptekkel nyomult öntudatába a plébános. Energikus öklét indulatosan szoritotta össze, minden pillanatban készen arra, hogy belesapjon az asztalba. Katóka valahogy megnyugodott, felemelte fejét és bátyjára nézett. Az ott állt most is az ablaknál és feléje fordulva csaknem élettelenül merült el gondolataiban. Azután összeresztette.

— Nem kell félned, Katóka. Anyám előtt titkolni fogom ezt az erőt. Uralkodni fogok magamon. Öreg tanítómesteremmel pedig magam is érintkezésbe akarok lépni. Sokat gondoltam rá az utóbbi idő alatt. Biztosan jó hatással lesz rám, ha elbeszélgetünk. A plébánost nem ismerem. Azóta került ide. De ahogy a gondolataidban megjelenni láttam, inkább katona, mint pap.

Katóka arcán egyre nagyobb tért foglalt el a rémület. Szeme kerekre tágult, szája remegve nyílt ketté, azután nem bírta tovább, teljesen hatalmába kerítette a borzalom, felsikoltott és felugrott helyéről.

— Ferenc! Ferenc! Nem bírom! Félek!

Azután leküzdhetetlen erővel tört fel belőle a zokogás és mintha kergették volna, kiszaladt a szobából.

VII

Vacsoraidőig senki sem látta Ferencet. Dombayné kereste szobáiban, az udvaron, a kertben. Kérdezősködött felőle cselédeinél. Csak annyit tudott meg, hogy az erdőbe látták menni. Nem tehettek egyebet, vártak. Katóka egész délután a hatása alatt állott. Alig szólt. Az anya folyton a fiáról beszélt. Idegenszerűnek látta ő is, szorongó hatással volt ő rá is, mégis tele volt bizakodással, reménnyel. Nem látta olyan veszedelmesnek a helyzetet, mint ahogy elképzelte. Lelkébe vágott neki is az idegen gondolatokban fejlődött élet szuggesztív ereje, az ismeretlen erők közelségének visszataszító varázsa, mindenén diadalmaskodó anyai gondolkodása mégis megoldhatónak talált mindent. Ferenc majd lassan rászokik újra az életre, megerősödik a teste, formát kapnak a tagjai és gondolatai is lassan visszatérnek a rendes kerékvágásba. A fő, hogy itt van. A többi az ő dolguk. A szeretet munkájában maga mellé veszi majd az öreg tanítót és talán a plébános energiájának is hasznát tudja venni. Katóka anyja figyelmébe ajánlotta a nemrég környékükre került fiatal körorvost: Justh Dezső doktort is. Nagyon okos, felvilágosodott ember, biztosan segítségükre siet, ha szükség lesz rá.

— Igazad van, Katóka. Komoly, rokonszenves fiatalember a doktor. Baj azonban, hogy hetenként csak kétszer jön a faluba, nem él köztünk. Mégis csak idegen.

— Meghívhatjuk ebédre, valahányszor a faluban tart rendelést. Ki tudja, anyuskám, hátha rászorulunk még? Igy mégis csak hozzánk melegszik.

Az anya meglepetten nézett lányára.

— Katóka, mire gondolsz?

— Semmire. Egy orvos mindig jó, ha kéznél van...

Az anya keze meleg simogatással szaladt végig a lánya fején. Arcán előmlött a jóság mosolya.

— Kislányom, tetszik neked a doktor?

Katóka szeme ajtót nyitott az anya tekintete előtt a lelke mélyéig.

— Tetszik, anyuskám.

— Jól van, kislányom. Meg fogjuk hívni.

Ferencet a sötétség vezette haza. A vacsoránál a pohár tej és egy szelet pirított kenyér elfogyasztása közben elmesélte, hogy felkereste az erdőt, visszatért lelke a multba és emlékei olyan erővel éltek, mintha eltűnt volna a tizenöt esztendő. Dombayné arcára kiült az öröm s boldogan pillantott lányára. Katóka sápadt volt és merengő. Halkan szólt bátyjához:

— Voltál apa sírjánál?

A férfi gyorsan, meggondolatlanul felelt:

— Minek? Mikor vele jártam az erdőt? És átbeszélgettem vele az egész délutánt?

Katóka megborzadt. Dombayné csodálkozva nézett fiára.

— Mit mondasz Ferenc? Beszélgettél apáddal?

A férfi arcán csak egy villanásig suhant át a harag önmaga iránt, azután bocsánatkérőleg pillantott Katókára s a következő pillanatban nyugodtan felelt:

— Igen. Az emlékeim olyan erősek voltak, hogy úgy éreztem, mintha apa velem lett volna. Hiszen ebben nincsen semmi, úgy-e?

(Folytatása következik.)

Büky György.